

Folk och naturkonferensen februari 2020

Hur ska den biologiska mångfalden bevaras?
En rapport från Miljödepartementet.

Innehållsförteckning

Inledning	3
Välkommen till Folk- och Naturkonferensen 2020!	4
Joakim Malmström, Överintendent, Naturhistoriska riksmuseet.....	4
Öka skyddet av den biologiska mångfalden	5
Gunvor G Ericson, Statssekreterare på Miljödepartementet.	5
Hur mår den biologiska mångfalden?	7
Torbjörn Ebenhart, Forskningsledare, Centrum för Biologisk Mångfald, SLU.....	7
Höstens partsmöte för CBD sätter mål för biologisk mångfald	8
Charlotta Sörqvist, Miljödepartementet, Ordförande i konventionen för biologisk mångfalds genomförandegrupp (SBI).	8
Globala aspekter på bevarande av biologisk mångfald och hållbar användning	9
Harvey Locke, Ordförande för “The Beyond Aichi Targets Task Force”, IUCN	9
Vad betyder supernaturåret för Sverige?.....	11
Claes Svedlindh, Avdelningschef på Naturvårdsverket	11
Biologisk mångfald i utvecklingsarbete	12
Maria Schultz, Chef för Vi-skogen.....	12
Ett dynamiskt hav	13
Minna Epps, Chef för Global marine and polar program IUCN.....	13
Ett nytt parisavtal för naturen.....	14
Rebecka le Moine, Riksdagsledamot.....	14
Biologisk mångfald och skogsbruk	15
Lena Ek, Ordförande för Södra skogsägarna.....	15
Biologisk mångfald i urbana miljöer	16
Annika Kruuse, Enhetschef Region Skåne.....	16
Gruppdiskussioner.....	17
Grupp 1 Biologisk mångfald och marknaden	17
Grupp 2 Områdesskydd	19
Grupp 3 Biologisk mångfald i Hav och vatten.....	22
Grupp 4 Utveckling av grön infrastruktur och integrering av värdet av ekosystemtjänster i beslut med koppling till Agenda 2030 och klimatarbetet.....	24
Grupp 5 Arter och genetisk variation (Inkl. rödlistning av arter och deras habitat, svartlistning, IAS och ÅGP)	26

Inledning

Den 11 februari 2020 anordnade Miljödepartementet Folk- och Naturkonferensen 2020 med temat ”Hur ska den biologiska mångfalden bevaras”. Evenemanget ägde rum på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Första delen av konferensen bestod av en plenardel vilket inleddes med ett välkomsttal från Naturhistoriska Riksmuseets överintendent, Joakim Malmström vilket efterföljdes av ett tal av statssekreteraren på miljödepartementet, Gunvor Ericson. Resterande plenar bestod av talare som utifrån olika aspekter av den biologiska mångfalden talade om hur den på bästa sätt ska bevaras. Därefter genomfördes grupparbeten i så kallade bikupor med syftet att diskutera och ta fram förslag till mål och insatser för den biologiska mångfalden. Denna rapport redovisar resultatet från konferensen. I bilaga 1 finns talarnas presentationer.

Projektledare: Michael Löfroth, Miljödepartementet

Redaktör: Daniella Schwarcz, Miljödepartementet

Diarienummer: M2019/02206/Nm

Plenar

Välkommen till Folk- och Naturkonferensen 2020!

Joakim Malmström, Överintendent,
Naturhistoriska riksmuseet

Välkomna till Naturhistoriska riksmuseet och årets Folk- och Naturkonferens med temat ”Hur ska den biologiska mångfalden bevaras?”

Naturhistoriska riksmuseet är en statlig myndighet med närmare 300 medarbetare. I fjol tog vi emot sjuhundra tusen besökare till museets utställningar. Majoriteten av besökarna är barn och unga som här på museet kan upptäcka, utforska och börja förstå vår planet, dess natur och vad de själva kan göra för vår gemensamma framtid. En stor satsning på ett digitalt pedagogiskt material har genomförts vilket gör att man når ut med kunskap till klassrum i alla delar av landet.

Naturhistoriska riksmuseet är även en forskningsinstitution och har en unik position i det akademiska landskapet i Sverige. På museet forskar man om allt från jordens geologi till DNA-identifiering av både förhistoriska och nu existerande arter. Man bedriver också, på uppdrag av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten en omfattande miljöövervakning, inte minst förfogar man över världens äldsta miljöprovbanks där man under långa tidssekvenser kan följa och analysera förekomsten av exempelvis miljögifter i Östersjön.

Medarbetarna på museet har beskrivit närmare 2000 nya arter under de senaste 20

åren. Av dessa har 170 nya arter upptäckts enbart under 2019. Arter som människan aldrig förut har studerat och som nu för första gången får ett vetenskapligt namn. Arter vars betydelse man kan börja förstå, studera närmare och vidta åtgärder för att bevara.

Att arbeta för förståelsen av vår natur och bevarandet av den biologiska mångfalden är för en hjärtefråga för museet och det är därför en stor glädje och ära att Miljödepartementet valt att förlägga Folk- och Naturkonferensen här. Varmt välkomna till Naturhistoriska riksmuseet!

Öka skyddet av den biologiska mångfalden

Gunvor G Ericson, Statssekreterare på Miljödepartementet.

Den senaste globala utvärderingen av hur läget ser ut för den biologiska mångfalden gjordes 2019 av IPBES¹. Utvärderingen visar att trots genomförda bevarandeinsatser har den biologiska mångfalden en negativ trend och det finns en stor risk för att vitala ekosystemtjänster slås ut.

Detta innebär ett allvarligt hot mot mänskligheten och vårt välbefinnande och minskar även möjligheten att bekämpa klimatförändringar. Att skydda natur och bevara den biologiska mångfalden är en långtidsförsäkring för hållbar utveckling. Många av de globala hållbarhetsmålen är beroende av fungerande ekosystem.

Det är dags att vakna!

Om vi nu underlåter att agera och skapa effektiva lösningar för biologisk mångfald innebär det att vi undergräver möjligheterna till hållbar utveckling och minskar möjligheterna att nå våra klimatmål. Mänskligheten har under en lång tid agerat som om det fanns oändliga naturresurser och att planeten kan ta emot oändliga mängder föroreningar och utsläpp. Det är dags att vakna! Vi kan inte förbruka planeten och dess biologiska mångfald! Vi kan inte fortsätta att överfiska och plastförpasta våra hav, avverka urskogar och dika ut våtmarker. Vi måste alla samarbeta och göra det yttersta för att vi ska

vända de negativa trenderna till något positivt!

Öka skyddet av den biologiska mångfalden och intensifiera klimatarbetet

Öka naturhänsynen i skogs- och jordbruk, rädda hotade arter och begränsa invasiva främmande arter. Detta är några av de viktiga insatserna som behöver göras.

Växt- och djurarter är komponenter i ekosystem som ger oss ekosystemtjänster som är helt nödvändiga för vårt välbefinnande och överlevnad. För att ta ett exempel så pollineras 75% av våra vanligare grödor av bin och andra insekter. Här har regeringen nyligen gjort en stor satsning i årets budget och vi har nyligen tagit initiativ till ett ökat samarbete med Norge och Finland om kunskap om arter. Ett annat exempel är satsningar på att restaurera och återskapa våtmarker för den biologiska mångfalden,

¹ IPBES, The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services

för att binda mer kol i marken, för att rena vatten och balansera vattenflöden. Klimat och biologisk mångfald hänger ihop!

Vad har gjorts i Sverige för den biologiska mångfalden?

Sverige har under de senaste två decennierna visat framfötterna i miljöarbetet. För ca 20 år sedan beslutade riksdagen om 16 miljö kvalitetsmål som varit förebilder för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. För drygt 10 år sedan var Sverige pådrivande i att EU² skulle ha en hög ambitionsnivå för biologisk mångfald. Detta bidrog till att EU deltog i de internationella förhandlingarna i Nagoya med krav på hög nivå för skydd och satsningar på biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Detta rön te framgång och målsättningarna från Nagoya, med de 20 mål som där antogs har varit viktiga för det globala arbetet för biologisk mångfald fram till idag.

I Sverige har regeringen under de senaste åren tagit fram de högsta budgetarna någonsin för bevarande av biologisk mångfald. Pengar till att satsa på pollinatörer har tagits fram. Skogar har skyddats och våtmarker har restaurerats. Men det räcker inte. Trenden för flera miljö kvalitetsmål är fortfarande negativ. Vi behöver bli ännu mer effektiva på att bevara den biologiska mångfalden.

Nya mål för biologisk mångfald

Vi står nu inför ett supermiljöår där världens regeringar ska bestämma om nya mål för biologisk mångfald. Regeringskansliet har redan påbörjat

förarbetet. Denna Folk- och naturkonferens kommer att ge oss värdefull input.

I juni i år planerar vi att delta på IUCN:s³ stora världskongress i Marseille. I oktober har vi det femtonde partsmöte i konventionen för biologisk mångfald där regeringen kommer att verka för nya ambitiösa globala mål för biologisk mångfald ska antas. Viktigt att tänka på är att dessa mål är blir tydliga, genomförbara och uppfattas begripliga och relevanta av samhällets aktörer.

Det är nu extra angeläget att vi tar fram nya, effektiva, genomförbara och åtgärdsinriktade mål. Vi kan bli bättre på det här än för 10 år sedan.

Det är detta vi vill ha era kloka tankar om vid årets Folk- och Naturkonferens. Ni som sitter här är en imponerande samling kloka människor från hela samhället: näringsliv, forskare, myndighetspersoner, experter och representanter för ideell naturvård. Jag ser mycket fram emot att få höra resultatet av dagens spännande konferens och de idéer och förslag som kommer fram!

---

² EU, Europeiska unionen

³ IUCN, Internationella naturvårdsunionen, International Union for Conservation of Nature

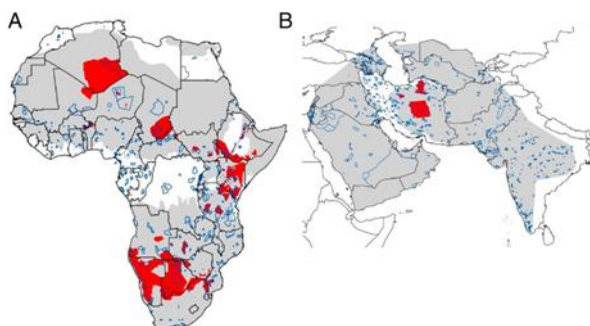
Hur mår den biologiska mångfalden?

Torbjörn Ebenhart, Forskningsledare,
Centrum för Biologisk Mångfald, SLU

Vi är beroende av biologisk mångfald för våra liv. Den är inte bara trevlig att ha, den är nödvändig. Det är upp till oss att bestämma åt vilket håll vi ska gå. Vi behöver ändra den nedåtgående trenden. När det gäller biologisk mångfald har vi redan passerat flertalet kritiska punkter. Många arters utbredning minskar och populationer trängs undan. Exempelvis har populationsstorleken på ryggradsdjur minskat med 60 procent sedan 1970.

Andelen globalt hotade arter är hög

Det sker en stor förlust av lokal artmångfald och i flera fall är arter på väg mot totalt utdöende, denna sker primärt där det finns ett aktivt skogsbruk men även där det är tätt befolkat. Man ser ett tydligt mönster som visar att det för många arter inte längre finns sammanhängande populationer utan att de endast finns kvar i spridda reservat. Detta illustreras bland annat i figur 1 med gepardens historiska utbredning i grått samt dagens utbredning i rött.

Figur 1

Sammanställningar på den globala rödlistan visar att andelen hotade arter är hög i många djur- och växtgrupper. Ungefär 25 procent av arterna av de djur som inkluderas på rödlistan riskerar att dö ut.

Vad har drivit detta?

De två främsta anledningarna till att arterna är hotade är ändrad markanvändning och överexploatering. Naturliga marker förändras vilket gör att livsmiljöer försvinner och förstörs. IPBES redogjorde för detta i sin rapport i våras. Rapporten är en ögonöppnare med ett antal centrala huvudteser. Man slår fast att biologisk mångfald är nödvändig för människans överlevnad. Trots detta har tillståndet för mångfalden och ekosystemtjänsterna försämrats världen över. De direkta och indirekta drivkrafterna bakom förlusten har ökat i styrka de senaste 50 åren. Med nuvarande trender kan inga globala mål för biologisk mångfald och hållbar utveckling uppnås. FN:s hållbarhetsmål till 2030 kan bara nås genom en radikal samhällsomvandling som omfattar ekonomiska, sociala, politiska och teknologiska aspekter.

Höstens partsmöte för CBD⁴ sätter mål för biologisk mångfald

Charlotta Sörqvist, Miljödepartementet, Ordförande i konventionen för biologisk mångfalds genomförandegrupp (SBI).

Vi behöver nå ambitionen, att i oktober 2020 fatta beslut om nya mål för biologisk mångfald. Dessa ska förhoppningsvis möta de utmaningar vi står inför. FN:s konvention för biologisk mångfald, CBD är en av de tre så kallade Riokonventionerna som trädde i kraft 1993. Enligt CBD ska vi bevara den biologiska mångfalden, nyttja den hållbart och se till att resurserna fördelas på ett rättvist sätt. CBD:s femtonde partskonferens (dvs. COP15) planeras att hållas i Kunming i Kina 2020. Konventionens förhandlingsmöten, partsmöten, äger rum vart annat år. Konventionen är det viktigaste globala avtalet för att bevara den biologiska mångfalden.

Det finns en strategisk plan med 20 Aichimål som beslutades på partsmötet 2010, den behöver förnyas då de målen löper ut 2020. Ett nytt ramverk med nya mål förväntas antas på COP15. Förhoppningen är att det nya ramverket bättre ska svara upp mot utmaningarna som redovisats av IPBES.

Hur jobbar vi i Sverige och EU?

Förhandlingsarbetet utförs av regeringskansliet och myndigheter som är med i delegationen. Naturvårdsverket har fått ett särskilt regeringsuppdrag att

samordna arbetet mellan myndigheter, branschorganisationer och civilsamhällesorganisationer för att säkerställa ett aktivt deltagande i processen. Arbetet består av att ta fram underlag till vad Sverige ska föra fram i förhandlingarna. Inom EU talar vi med en röst vilken nu utgörs av Kroatien som är ordförande i EU. Kommissionen genomför ett parallellt arbete som ska bli ett inspel i förhandlingarna post 2020. Exempel på detta är den gröna given, som planeras bli klar i mars, som tar upp att en ny strategi för biologisk mångfald ska tas fram. Vidare planeras rådslutsatser att antas i juni på ministermöte.

Denna strategin är EU:s motsvarighet till nya internationella mål för biologisk mångfald. Den anger riktlinjerna för EU:s utfästelse att genomföra ambitiösa åtgärder för den biologiska mångfalden och sporrar också till ökade internationella insatser för att förlusten av biologisk mångfald ska kunna stoppas. Kommissionen har som mål att offentliggöra strategin under de första hundra dagarna av sin mandatperiod som en del av den nya tillväxtstrategin Den europeiska gröna given⁵.

⁴ CBD, Konventionen om biologisk mångfald

⁵ Eng. European Green Deal.

Nya mål

Den vision som togs fram i Nagoya 2010 och som gäller till 2050 ligger fast och tar exempelvis upp minskat hot mot biologisk mångfald och att möta människors behov. Visionen innehåller dessutom redskap och lösningar. Man eftersträvar en holistisk syn. Arbetet för att nå fram till nya globala mål är omfattande och förhandlingarna inför COP15 pågår redan. Vid partsmötet i Egypten 2018 startade arbetet för att ta fram förslag till ett nytt globalt ramverk efter 2020. För att detta arbete skulle fungera på ett bra sätt tillsattes en särskild förhandlingsgrupp, OEWG⁶.

Ett utkast, till ett nytt globalt avtal ”Zero draft”, presenterades i januari i år och ska förhandlas under våren. Man vill ha större mätbarhet då det är svårt att följa upp mål som inte är mätbara, men man vill också komma åt drivkrafterna. Målen måste dessutom relatera till hållbarhetsmålen och klimatförändringar. Nästa steg är en förhandling i OEWG i februari.

Under våren kommer flera tematiska möten om det nya ramverket att äga rum. I maj hålls två möten, det ena är med CBD:s vetenskapliga grupp SBSTTA⁷ och det andra mötet är med genomförandegruppen SBI⁸. Nästa förslag till avtal är tänkt att presenteras i juni och förhandlas 27–31 juli på OEWG i Cali, Colombia. Slutförhandlingar sker sedan under COP 15.

Globala aspekter på bevarande av biologisk mångfald och hållbar användning

Harvey Locke, Ordförande för ”The Beyond Aichi Targets Task Force”, IUCN

Målet för CBD är att bevarandet och nyttjandet av den biologiska mångfalden till 2050 ska ske på ett hållbart sätt och att viktiga ekosystemtjänster har upprättats. Det är en global uppgift, enskilda länder kan inte lösa detta själva. IPBES visar att vi är långt ifrån att uppfylla målen.

En av de mest framgångsrika strategierna för att skydda naturen är att skydda naturområden. Globala mål för skyddade områden började med Brundtland-rapporten och idén var då att åtminstone tredubbla omfattningen av skyddet i världen. Vid Aichimålen som beslutades på partsmötet 2010 var det mycket tydligt att tidigare mängd föreslaget skydd inte var tillräcklig. Mål fastställdes vilket innebar 17% skydd för landområden och 10% för hav. Problemet med dessa mål var att de inte var vetenskapligt utan politiskt baserade.

Hur ska målen formuleras för att naturen ska kunna räddas?

En global vetenskaplig litteraturöversikt och sammanställning av forskares bedömningar i denna fråga har genomförts. Totalt ingick 363 forskare från 81 länder.

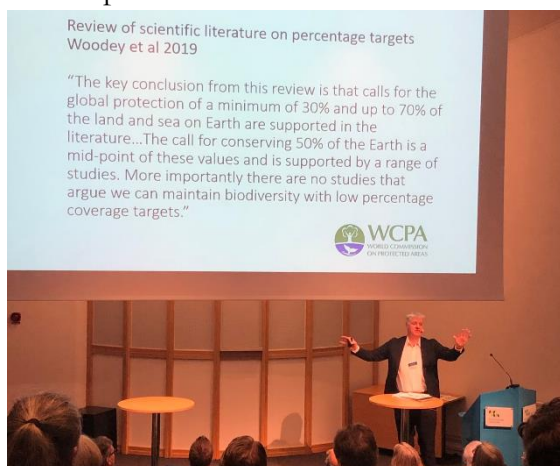
⁶ OEWG, Open-Ended Working Group.

⁷ SBSTTA, Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice.

⁸ SBI, Subsidiary Body of Implementation.

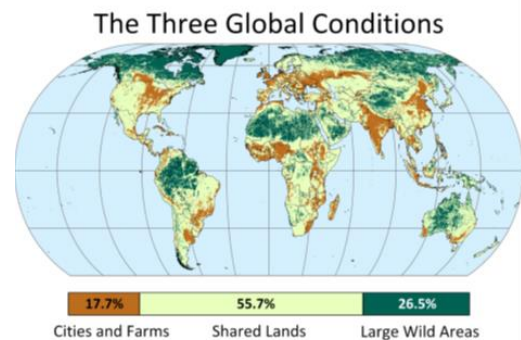
78% av respondenterna var överens om att större skyddade områden behövs⁹.

Litteraturoversikten visade att ett behov av globalt skydd på mellan 30% och 70% av land- och havsytan förespråkades. Inga studier finns som hävdar att vi kan behålla den biologiska mångfalden med en lägre procent skyddade områden. Världens länder och områden är inte enhetliga, vissa har möjlighet att ha högre procentsatser av skyddad mark än andra. Globala mål måste inkludera olika strategier för olika platser. Skyddar vi till exempel endast 30% av Amazonas skulle det vara en katastrof. Däremot skulle 30% vara ett acceptabelt mål för exempelvis Sveriges brukade landskap.

Samma mål för alla?

De globala målen bör utgå ifrån vilka villkor och möjligheter varje land har och använda ett globalt ramverk som innefattar tre globala villkor för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. För att på ett rationellt sätt kunna upprätthålla de processer som biologisk mångfald är beroende av behöver man översiktligt dela upp landytan i tre kategorier, se figur 2.

Figur 2

”Städer och lantbruk” täcker 18% av landytan och 75% av befolkningen bor här. 6% av dessa områden är för närvarande skyddade. Här är det viktigt att säkra och skydda hotade arter, bevara pollinatörer och minska utsläppen av kväve. Antalet hotade arter är fler i tätbefolkade områden än i områden med låg befolkningstäthet. God stadsplanering är viktig för att öka den biologiska mångfalden men även för att ge människor tillgång till naturen.

”Vardagslandskapet” täcker 56% av landytan. Här bor 25% av befolkningen och 14% av detta landskap är skyddat. Sammanhängande system (exempelvis grön infrastruktur) av skyddade områden med fokus på biologisk mångfald för att skapa integrerade landskap är viktigt här. Man bör även visa aktsamhet vid skogsavverkning och gruvdrift i dessa typer av områden.

”Stora vildmarksområden” täcker 26% av landytan och här bor endast 0,1% av befolkningen. Skyddet täcker 24% av areal. Främsta fokus i dessa områden är att hålla dem intakta. Nyttjande av naturen i form av exempelvis skogsbruk och jordbruk här bör vara ett undantag och inte regel.

⁹ Naturebeyond2020.com

Vad betyder supernaturåret för Sverige?

Claes Svedlindh, Avdelningschef på Naturvårdsverket

Europeiska miljöbyråns rapport ”European Environment State and Outlook 2020” är en av flera rapporter som tydligt visar att hotet mot den biologiska mångfalden är lika viktig som klimatförändringarna för mänsklig överlevnad. Jag citerar rapporten: ”Europa kommer inte att nå agenda 2030 målen om inte alla regeringar och länder inom de närmaste 10 åren fattar tydliga beslut för att bromsa förlusten av biologisk mångfald, klimatförändringarna och överkonsumtionen av naturresurser”.

Hur ser läget ut i Sverige för arter och naturtyper?

Enligt EU:s art- och habitatdirektiv har endast en tredjedel av de utvalda arterna och en femtedel av habitaterna en gynnsam bevarandestatus. Generellt ser man en negativ utveckling för de flesta arter och naturtyper med undantag för naturtyper i alpina regioner och vissa däggdjur som fladdermöss.

Formellt och frivilligt skyddade områden

Det formella skyddet av värdefull natur är viktigt. Hur mycket av skogen som ska skyddas formellt och hur mycket som faktiskt är skyddat är mycket omdiskuterat. Vi är ganska nära det svenska etappmålet gällande areal av formellt skyddad skog som har funnits mellan 2012 och 2020. Naturvårdsverkets bedömning är att det kommer att saknas 5000 hektar vid årets slut jämfört med målet för 2020. Däremot

har Sverige långt kvar vad gäller arealen av frivilligt skydd inom skogssektorn.

Odlingslandskapet

Det är i odlingslandskapet som situationen för biologisk mångfald är mest hotad. Det finns en tydlig negativ utveckling speciellt för fåglar och dagfjärilar. I odlingslandskapet är inte formellt skydd lösningen, det handlar i stället om ett lönsamt och hållbart lantbruk.

Svenska livsmedelsstrategins ambitioner att öka svensk livsmedelsproduktion kan kombineras med arbetet för biologisk mångfald. Genom att göra det tydligt att odling av svenska livsmedel även medför att biologisk mångfald bevaras skapas goda argument för konsumenterna att köpa svenskt. Målformuleringar behöver ses över och ett gemensamt åtagande kring ett antal viktiga indikatorarter och ekosystemtjänster bör prioriteras.

Naturbaserade lösningar

I arbetet med klimatanpassningar kan naturbaserade lösningar vara jätteviktiga.

De kan minska riskerna kopplat till klimatförändringar och samtidigt stärka den biologiska mångfalden genom lösningar

som tar inspiration från eller kopierar naturen. Ett exempel på en naturbaserad lösning är gräsklippningen. Naturvårdsverket samordnar på uppdrag av regeringen en satsning på att gynna förutsättningarna för vilda pollinatörer. Tyvärr kommer det ständigt nya rapporter om att läget för pollinatörer är dåligt.

Restaurering för att öka Biologisk mångfald

Restaurering av livsmiljöer behövs för att nå miljömål både på land och i vatten. I jord- och skogsbrukslandskap behövs restaureringsinsatser. Stor potential finns även i andra marker så som kyrkogårdar, trädgårdar, parker, vägkanter och kraftledningsgator.

Sverige har haft en mycket kraftig minskning av våtmarksarealen under de senaste 100 åren. En omfattande restaurering av våtmarker är därför viktig. Våtmarkssatsningen i Sverige de senaste åren har gett effekt. Grön infrastruktur är viktig i det framtida arbetet, det måste finnas ett landskapsperspektiv. Länsstyrelserna har tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. En annan central del är samverkan och delaktighet.

Vi behöver synliggöra allt bra arbete som görs och det som skulle kunna göras för en den biologiska mångfalden. Det lokala arbetet som sker är det allra viktigaste. Sverige har varit ett föregångsland i miljöarbetet och nu får vi inte vara sämregällande utmaningarna för biologisk mångfald!

Biologisk mångfald i utvecklingsamarbete

Maria Schultz, Chef för Vi-skogen

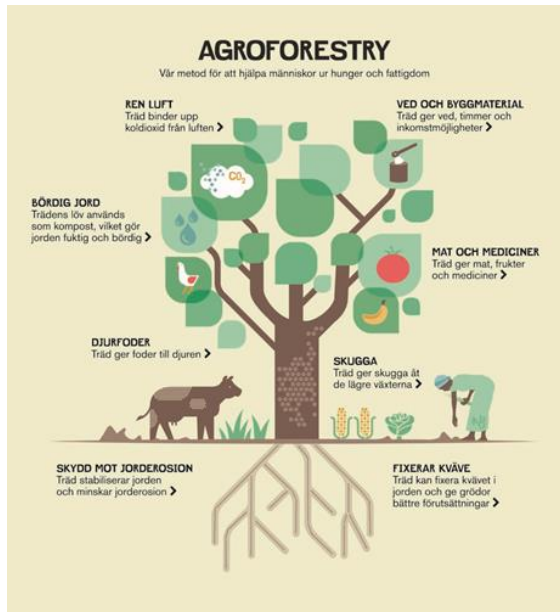
För det fjärde året i rad ökar hungern i världen, 820 miljoner människor har inte tillräckligt mycket att äta. Samtidigt står jordbruk, skogsbruk och annan markanvändning för 23% av utsläppen växthusgaserna. Hur vi hanterar våra marker har stor betydelse för utsläppen. Vi-skogens arbete medför många positiva effekter för de småskaliga jordbruken. Under de senaste tio åren har Vi-skogen bidragit till ca 2,5 miljoner jordbrukare varav majoriteten är kvinnor.

Agroforestry och Ekosystemtjänster

Vi-skogen arbetar med skogsjordbruk, agroforestry som ger en rad ekosystemtjänster. Metoden innebär att träd planteras i jordbruk, vilka ger skydd för olika grödor, binder jorden och ger föda till djuren. Införandet av metoden bidrar till klimatanpassning och till att öka den biologiska mångfalden samtidigt som den minskar fattigdomen. Hinder i arbetet är exempelvis kunskap, rådgivning,

utbildning, avsaknad av marknad för diversifierade produkter och begränsningar i kvinnors ägande av mark, vilket leder till svårigheter att få till exempel lån.

Begreppet agroforestry faller mellan jordbruk och skogsbruk och det är otydligt vilken sektor som ska ta ansvar för att satsa på det. Om ekosystemen värderas och ekosystemtjänsterna kartläggs skapas förutsättningar för att förstå värdet av dem. Det gör att de kan integreras i ekonomiska beslut på olika nivåer i samhället.

Agroforestry bidrar till genomförande av internationella åtaganden

I uppföljningen av globala ramverk som exempelvis UNFCCC¹⁰, nämns agroforestry som en naturbaserad lösning som kan bidra till att de nationella beslutade klimatåtaganden kan uppnås. Agroforestry är även en av lösningarna som kan bidra till att leva upp till åtaganden under SDG¹¹ och CBD.

Ett dynamiskt hav

Minna Epps, Chef för Global marine and polar program IUCN

Vi har ett viktigt decennium framför oss, det finns inga marginaler för några fel. Fokus ligger ofta på landområden men havet som är en viktig del i arbetet för biologisk mångfald får inte glömmas bort. En ambitiös agenda med konkreta mål för 2020 och framåt är viktigt. Det behövs en bättre styrning av marina skyddade områden, habitat och resurser. IUCN har tagit fram en vision som säger att till 2030 ska nationella och internationella lagliga ramverk förstärkas och hållbara investeringar som ska bibehålla och restaurera hav och kust ska ha genomförts.

Uppvärmda hav som en följd av klimatförändringar är inte lätt att åtgärda eller restaurera. De marina ekosystemen är väldigt effektiva på att ta upp koldioxid och är därför viktiga i arbetet mot klimatförändringarna. Det behövs mer vetenskap och forskning om biologisk mångfald i hav. Klimatförändringarna på land påverkar havet där man redan nu ser att habitat minskar och degenereras. Det får allvarliga konsekvenser för såväl

¹⁰ UNFCCC, United Nations Framework Convention on Climate Change.

¹¹ SDG, Sustainable development goals.

ekosystemen som människors möjlighet till att hållbart nyttja dem. Visionen som IUCN har satt för 2030 innehåller 3 övergripande och effektiva mål. Målen tar upp skydd av biologisk mångfald, hållbart nyttjande och fokus på haven.

Vi måste investera mer i naturbaserade lösningar. IUCN anser att det är viktigt att skyddade områden behåller fokus på biologisk mångfald. Hav och land behöver hållas ihop när skyddade områden inrättas, speciellt vid kustområden. Storbritanniens avsiktsdeklaration med målet att skydda 30% av världshaven till 2030 är bra men viktigast är att det behövs ett 100 % hållbart nyttjande.

Ett nytt parisavtal för naturen

Rebecka le Moine, Riksdagsledamot

Biologisk mångfald är i jämförelse med klimatförändringar mer svårbegripligt och akademiskt, detta måste ändras. CBD:s nya ramverk borde bli ett ”parisavtal för naturen” och vi måste försöka förstå och matcha samma förväntningar som finns på klimatsidan.

Mätbara mål för biologisk mångfald är mycket viktiga vilket man även ser i CBD:s långsiktiga mål för 2050. Det finns nu en möjlighet att införa rättviseperspektivet i det nya ramverket eftersom konventionens vision till 2050 säger att ekosystemtjänster ska användas rättvist. Vi delar alla samma hem och alla ska få ta del av den mat och trygghet som naturen står för.

Planetens biokapacitet minskar

Planetens och naturen har gett oss mer än vad vi behövt, vilket kan mätas i så kallad

biokapacitet. Över tid har detta förändrats, ser man tillbaka till 60-talet så har mängden resurser som människan förbrukar (ekologiskt fotavtryck) drastiskt ökat samtidigt som planetens biokapacitet har minskat. Sedan 1970-talet har vi ett större tryck på nyttjande av planetens resurser än vad den kan försörja oss med. Trenden måste brytas. Det är inte hållbart, man måste öka biokapaciteten och minska trycket på planeten.

Ekocid

Det är viktigt att zooma ut och tänka stort. Det är dags att använda de starkaste juridiska ramverken vi har, det behövs sanktioner och straff för miljöbrott. Man behöver slå fast att den storskaliga förstörelsen av naturen som fortfarande kan betraktas som den gällande affärsmodellen kräver sanktioner och straff. Redan år 1971 så lades det en motion i Sveriges riksdag om att en konvention om ekocidlagstiftning måste på plats. Det finns idag ett ramverk för ekocidlagstiftning i Romstadgan som dock bara gäller i krig. Ekocid behöver införas även i fredstid.

Naturens juridiska rättigheter är en central fråga

Komplettera Sveriges grundlagar med rätten att naturligt existera, blomstra, regenerera och utvecklas. Rätten till restaurering, bevarande och att utföra sina naturliga funktioner. Fler och fler ekosystem skyddas men det är inte tillräckligt för att skydda naturen i sin helhet. Det är en central fråga och ett paradigmskifte både juridiskt och värderingsmässigt. Allt har rätt till sin egen existens. Det är inte tillräckligt med att bara skydda naturen. Vi behöver återställa naturen i stor skala, det behövs en så kallad ”Re-wilding”, dvs att hårt exploaterade eller modifierade ytor görs om till natur. Vi behöver även minska bottenträning, handel av utrotningshotade djur och vårt ekologiska fotavtryck. Mätbara mål är viktiga trots svårigheterna att veta hur man mäter biologisk mångfald. En fungerande ekonomi som varken exploaterar natur eller människa är ett måste. Vi behöver fokusera på att både skydda och återställa. Det arbetet kommer att kosta, en global fond kan vara lösningen. Lagar måste på plats för att biologisk mångfald ska genomsyra allt arbete och CBD post 2020-ramverket behöver uppmuntra det.

Biologisk mångfald och skogsbruk

Lena Ek, Ordförande för Södra skogsägarna

Biologisk mångfald är lika viktigt som klimatförändringarna. Södra skogsägarna arbetar med små skogsägare, ofta familjer. Idag omfattas 52 000 familjer i Götaland där snittfamiljen har 50 hektar. Detta skapar

mikrolandskap som är otroligt viktiga för den biologiska mångfalden.

Småskaligt skogsbruk bidrar till biologisk mångfald

Mer fokus måste ligga på människor och de som dagligen sköter områden som bidrar till biologisk mångfald så att de kan överleva ekonomiskt. Södra skogsägarnas ambition är att ha en klimatpositiv verksamhet där skogen har en nyckelroll i omställningen till ett biobaserat samhälle.

Småskaligt skogsbruk utgår ifrån en hållbar utveckling. Frihet under ansvar har givit resultat när man har genomfört en rad olika åtgärder. Viktiga verktyg i Södras naturvårdsarbete är planering, hänsyn, skydd, certifiering, uppföljning och revision inom ramen för arbetet med gröna skogsbruksplaner. Man bör kunna räkna med biologisk mångfald på samma sätt som när man räknar volymen skog.

Globala utmaningar

Den stora variationen av åsikter gällande klassificering av skyddade områden gör det komplicerat att få en gemensam ståndpunkt i globala förhandlingar. Även inom EU finns skiljaktigheter där exempelvis den nordiska modellen är väldigt skild från den europeiska modellen. Det blir problematiskt eftersom EU talar med en röst. Den svenska modellen bygger på jämställda mål för allt skogsbruk medan den europeiska bygger på skydd på vissa delar och intensivt skogsbruk på andra. Man behöver kunna svara upp mot de globala utmaningarna som finns inom de nationella gränserna.

Sverige borde ha en stor parlamentarisk utredning om FN:s hållbarhetsmål de så kallade ”sustainable development goals”. Att arbeta utifrån hållbarhetsmålen är något Sverige skulle behöva ta till sig, vi skulle behöva ha samma typ av övergripande diskussion. Istället för små förändringar i olika lagstiftningar behövs ett översiktligt helhetsarbete utifrån en hållbar utveckling.

Biologisk mångfald i urbana miljöer

Annika Kruise, Enhetschef Region Skåne BiodiverCity är ett projekt som genomfördes i Malmö 2011–2018 för att öka den biologiska mångfalden i urbana miljöer. Visionen var en mer grön, attraktiv och hälsosam stad med hög biologisk mångfald med hjälp av naturbaserade lösningar.

I städer har man stora behov av ekosystemtjänster. I Malmö finns ingen

restnatur, det som finns är endast parker och anlagda grönytor. I projektet anlades nya gröna områden för att få in så mycket biologisk mångfald som möjligt, som ett komplement till parker och grönytor.

Varför urban biologisk mångfald?

I en stad är intensiteten i skötseln högre än i många andra landskapstyper vilket gör att man har en bra möjlighet att ta hand om biotoper. En viktig anledning till att ha fler gröna områden är den pedagogiska aspekten. Folk behöver öka kunskapen om den biologiska mångfalden och möta den i sin vardag. Människan behöver mycket grönska nära sig för att må bra. Ett 30-tal naturbaserade lösningar genomfördes i och med BiodiverCity projektet. Exempel på vad som gick bra i projektet är, skapandet av urbana biotoper, användning och integrering av dagvatten, anläggning av ängar och en skogsdunge som en del av en park, gröna tak och gröna fasader. Centralt för att nå framgång är att kombinera många kompetenser och arbeta med dialog och samverkan.

Gruppdiskussioner

Grupp 1 Biologisk mångfald och marknaden

Ordförande: Anders Enetjärn, Ecogain

Rapportör: Tuija Hilding-Rydevik, SLU, CBM

Sekreterare: Gunilla Blomquist, Miljödepartementet

Hållbar produktion och konsumtion har en avgörande betydelse för att minska negativ påverkan på biologisk mångfald och utveckla hållbara metoder att nyttja den. Hållbar konsumtion och produktion omfattar ett livscykelperspektiv från uttag av råvaror till produktion av produkter, transporter, konsumtion av varor och tjänster till återvinning och omhändertagande av avfall. Omställningen till hållbara konsumtion- och produktionsmönster går dock trögt. Förutom politiska mål, kunskap, en stödjande infrastruktur krävs åtgärder på en rad områden.

Gruppen diskuterade biologisk mångfald och marknaden utifrån följande två frågor.

Fråga 1. Redan i dag finns ett antal ”märkningssystem” som syftar till att både orientera konsumenterna om miljömässiga mervärden och dessutom ge en produktgaranti. Kan märkningssystemen förbättras så att de bidrar till en starkt utveckling av biologisk mångfald? Och i så fall hur bör de se ut? Behövs det nya märkningssystem eller andra typer av mekanismer (till exempel krav vid offentlig upphandling eller integrering i miljöledningssystem).

Fråga 2. Hållbarhet är ett begrepp som kan användas på en övergripande nivå men när man tittar på den enskilda produktionen eller konsumtionen är det inte alltid lätt att definiera den. Hur kan man öka precisionsnivån, är exempelvis olika ”guider” en metod (ex fiskguiden)?

Biologisk mångfald måste bli en norm

Man måste veta att något ska göras, hur läget ser ut och hur allvarlig situationen är för den biologiska mångfalden. Det är mer än bara en miljöfråga, det är en samhällsfråga. Samtliga aktörer i samhället måste inse vikten av att bevara den biologiska mångfalden. Idag finns ett stort gap mellan marknaden och den biologiska mångfalden som består av brist på kunskap, ekonomiska förutsättningar och stödjande infrastruktur. Man behöver nå ut med kunskap till alla, biologisk mångfald ska bli en norm, en väl integrerad del av klimatarbetet. För att uppnå ett större engagemang för den biologiska mångfalden måste det vara lätt att förstå vad det är. Man måste använda ett språk som är både tilltalande och förståeligt för allmänheten. På så sätt kan man satsa på konsumentens verktyg att välja rätt men även på företagets möjlighet att göra rätt. Svårigheter finns med att veta vilken biologisk mångfald man talar om i olika sammanhang. Det bör

därför finnas tydliga definitioner och mål för vad biologisk mångfald är och vad det innebär i olika ekosystemtyper men även vad ett hållbart landskap och nyttjande är. För detta måste man ha resurser i form av exempelvis pengar, tid och kompetens. Märkning av mat visar konsumenten vilka krav den upprätthåller vilket kan hjälpa individer att förstå och göra bra val. Ekologisk märkning på mat är relativt enkelt att förstå men det finns andra märkningar som är svårare, risken finns att en märkning för biologisk mångfald blir ett sådant. Det är också viktigt att priset för de varor som är bra för den biologiska mångfalden inte är signifikant dyrare än andra varor.

Biologisk mångfald i lagstiftning, offentlig upphandling och certifiering

Det måste vara lätt att göra rätt och man måste veta hur man ska agera både i smått och stort. Dagens CBD ramverk är otydligt, det nya ramverket som avses att antas under COP15 måste bli tydligare för att målen för biologisk mångfald ska bli genomförbara. Det behövs lagstiftning för att reglera de miljöbrott som idag sker relativt obehindrat. Man behöver ta bort styrmedel och subventioner som är skadliga för miljön. Biologisk mångfald behöver vara en aspekt som man tar hänsyn till vid exempelvis offentliga inköp, upphandling, konsumtionsbaserade styrmedel och vid certifiering av livsmedel och kläder (exempelvis bomull och pollinering). Förutsättningarna ser olika ut för exempelvis företag då de har varierande resurser och möjligheter att följa eventuella klimatlagstiftningar. Potentiella ekonomiska förluster är något man måste ta hänsyn till, en kompensation bör lagstadgas.

Ekonomiska aspekter av Biologisk mångfald

Ekonomi är en viktig utgångspunkt, biologisk mångfald kan bli mer aktuell om vi klär begreppet i ekonomiska termer. Ekonomisk tillväxt kräver resurser vilket påverkar den biologiska mångfalden negativt. Det behövs en avvägning mellan ett högre pris för resurser och den ekonomiska tillväxten. Man behöver tänka cirkulärt, alla ekonomier måste lära sig hur man hushållar med resurser. Skogs- och jordbrukslandskapet behöver restaureras och påverkan på den biologiska mångfalden från brukandet måste minimeras. Offentlig upphandling är omfattande och ett krav på att exempelvis inköp gynnar den biologiska mångfalden skulle vara ett verktygsfullt verktyg. Det kan behövas vissa ledande aktörer, exempelvis Stockholms stad, för att skapa vägledning och enhetlighet i upphandlingsfrågor. Företag som idag gör aktiva val för att minska klimatförändringar har förhoppningsvis lättare att ta klivet för att också arbeta för biologisk mångfald och kan då agera föregångare.

Vilja är viktigt, man måste motiveras att göra något. Vad som anses normalt måste förändras. Det finns ett möjlighetsfönster för biologisk mångfald nu, näringslivet är intresserade och allmänheten frågar efter information. De senaste årens kunskapssammanställningar av exempelvis IPES och IUCN har gjort nytta men det behövs engagemang från politiken för att få ett större genomslag. Knyter man an till större samhällsfrågor och berör det som redan är viktigt för människor kan biologisk mångfald bli en integrerad del av att känna sig framgångsrik och lycklig. Ett hälsoperspektiv kan få fler människor att

välja det som är till fördel för den biologiska mångfalden.

Grupp 2 Områdesskydd

Ordförande: Jessica Nordin, Sveaskog

Rapportör: Magnus Martinsson,
Länsstyrelsen Gotlands län

Sekreterare: Daniella Schwarcz,
Miljödepartementet

Det finns en lång tradition inom naturvården att avsätta områden som antingen får utvecklas fritt eller förvaltas med en naturvårdsinriktad skötsel. Nationalparker, naturreservat och biotopskyddsområden är vanliga metoder i bl a skogslandskapet. I odlingslandskapet är det vanligaste att ett visst område får olika typer av miljöstöd för att en traditionell skötsel ska vidmakthålla värdefull biologisk mångfald som är knuten till ängs- och betesmarker. Andra specifika åtgärder finns för havsområden, sjöar- och vattendrag eller våtmarker. I modern tid har också skogsbruket frivilligt avsatt områden för naturvården. Områden som i första hand avses undantas från skogsbruk.

Det finns etappmål för områdesskydd som löper ut 2020 och det ser ut som om vi kan nå långt vad gäller arealen formellt skyddad skog och havsområden men inte riktigt lika långt vad gäller myrar. Målet avser dessutom områden som är representativa och sammanknutna, där det fortfarande finns kvar att göra. Grön infrastruktur ska byggas upp som gör skyddet ekologiskt sammanhängande och här har ett planarbete utvecklats på länsstyrelserna

men målet med en fungerande infrastruktur har ännu inte nåtts.

Gruppen diskuterade områdesskydd utifrån tre följande frågor.

Fråga 1. Hur stor andel av olika ekosystemtyper och arter behöver skyddas resp. frivilligt avsättas för att motverka faktorer som kan påverka dem negativt?

Fråga 2. Hur bör skyddade/frivilligt avsatta områden fördelas över landskapet och hur bör den gröna infrastrukturen se ut?

Fråga 3. Vilka typer av formellt /frivilligt skydd eller andra former av skydd bör räknas in / användas?

Att stoppa minskad biologisk mångfald är viktigare än andelar skydd

Det finns svårigheter att veta det exakta behovet av skyddade ekosystemtyper då behovet ändras i takt med utvecklingen av klimatförändringarna. Exempelvis bygger rödlistan delvis på en framtidsprognos som i vissa anseenden kan anses vara osäker då man inte vet hur framtiden ser ut.

Målsättningen är att häva den pågående förlusten av biologisk mångfald för att inte förlora viktiga komponenter av naturen och inte diskutera detaljer i hur många andelar av det ena eller andra som behövs. Mäter man skydd i andelar finns det en risk för missbedömningar då områden, ekosystemtyper och arter behöver olika stora andelar och sorters skydd.

Bredare perspektiv med bättre uppföljningsförmåga

Det är viktigt med ett brett perspektiv. Gemensamma mål för frivilligt avsatta och formellt skyddade områden skulle kunna vara en väg framåt. Skydd av ekosystemtyper fokuserar ofta på skog, det är viktigt att fokusera på andra aspekter också. Det finns exempelvis stora utmaningar i vattendrag och myrar, kan man applicera samma modell där?

Vi behöver göra mer och dessutom få en bättre uppföljningsstrategi för att kunna redovisa resultat på ett objektivt sätt. De frivilliga avsättningarna har en viktig roll men systemet är inte tillräckligt transparent. Det gör det svårt att jämföra frivilligt och formellt skydd. En stor del av den frivilliga avsättningen är dessutom beroende av samhällets inställning och prioriteringar.

Skyddar vi den biologiska mångfalden på rätt sätt?

Det saknas ett samband mellan brukande och bevarande. Antingen är naturen hårt brukad eller strikt skyddad. Fler modeller för en samverkan av hållbart brukande mellan dessa två modeller kan behövas. I flera typer av ekosystem förlorar vi värdefull biologisk mångfald trots skydd. Det är stora summor pengar som avsätts för detta ändamål, man måste utvärdera om den faktiska nyttan för den biologiska mångfalden är tillräcklig. Jobbar vi rätt genom att skydda skog med formellt skydd och frivilliga avsättningar?

Vissa i gruppen menar att vi behöver mer kunskap för att kunna bedöma i vilken utsträckning skydd av natur är till fördel för den biologiska mångfalden. Andra menar

att den kunskap vi har nu räcker för att kunna göra en bedömning. Man måste på bästa sätt använda dagens kunskap för att sköta dagens landskap på ett hållbart sätt.

Skötsel på skyddade ekosystemtjänster krävs

För att skydd av skog inte ska vara kontraproduktivt krävs det att skötseln av skyddet är väl utvecklat, oavsett om det är formellt eller frivilligt avsatt skydd. Det måste finnas resurser och en budgetering för att kunna upprätthålla skötseln i de skyddade områdena.

Vi ska inte underskatta våra naturresurser. Sverige är ett stort skogsland i Europa och vår roll är möjligtvis större än vi ser. Sverige har några av de sista urskogarna och vi har dessutom stora ek landskap, vi måste göra mer för att bevara dem. Man måste säkerställa att vi hållbart brukar och skyddar tillräckligt mycket av de biologiska processerna.

Mer skydd men hur?

De skogar vi formellt skyddar fungerar bra men det saknas idag frivilligt skydd för stora arealer och för våtmarker. Fokus ligger på att lokalisera viktiga områden, så kallade ”hotspots” och skydda dem vilket kan vara en bra metod men den behöver komplement. För att maximera skyddet behöver man knyta ihop landskap med exempelvis spridningskorridorer så att en grön infrastruktur byggs upp.

En prioritering mellan skydd av stora glesare arealer eller mindre arealer med tätare ytor behöver göras. Naturen är ett finmaskigt nätverk där spridningsavståndet är mindre än man tror, för att införa en

grönare infrastruktur kan en förtätning av små skyddade områden vara en effektiv metod. Det kan ibland vara givande att fokusera mer regionalt i vissa sammanhang. Sådana metoder kan motivera exempelvis länsstyrelser att göra något ytterligare för naturvärdet istället för att endast uppfylla uppsatta mål.

Inkludera fler värden i bevarandet av den biologiska mångfalden

En kraftsamling i landskapet kan vara en annan väg framåt. Bygg upp renodlade produktionsytor för att kunna satsa helhjärtat på separat areal som gynnar den biologiska mångfalden. Vi skulle då skapa någon slags landskapstäckande mångfaldsparker med naturliga störningar. Vindkraftverk som finns i naturen gör att allmänhetens naturupplevelser förstörs. Långsiktig restaurering kombinerat med andra värden vore en intressant väg att gå. Bevarandet av natur kan genom ekoturism sammankopplas med kultur vilket ger biologisk mångfald en ekonomisk aspekt som kan gynna regional utveckling i avfolkade områden.

Rapporteringen av frivilligt skyddade områden är komplicerat både nationellt och internationellt

Det är viktigt att vara transparent, så att man undviker felaktig kommunikation kring hur många procent som faktiskt är skyddat. Alla har ett ansvar att redovisa områden korrekt så att man utgår ifrån samma siffror i diskussionen. Det skapar fördelar i argumentationen för det vi har gjort och det som behöver göras. Rapporteras olika siffror kan förvirra folk som inte är tillräckligt insatta. Svårigheterna kring rapporteringen finns främst i de

frivilligt skyddade områdena. Det är en förtroendefråga. Vissa markägare vill hålla informationen för sig själva för att inte områdena ska klassificeras som frivilligt skyddade om man sedan inte kan upprätthålla skyddet. Man kanske vill behålla friheten på sin egen mark. Markägare är oroliga att förlora den friheten om staten ska räkna med deras mark i statistik.

Internationellt är ibland konceptet ”frivilligt avsatta områden” innebära ett problem, samtidigt som man inser att det kan behövas. Det kan finnas svårigheter att kunna beräkna frivilligt avsatt mark på samma sätt som formellt skyddad mark. Vissa i gruppen menade att det kanske är bättre att inte räkna in frivilligt avsatta områden i samma statistik som formellt skyddad skog då det blir en skev representativitet. Samernas förvaltning av olika områden i naturen är väldigt relevant i kontexten hållbart nyttjande. För att skapa ett bredare engagemang och bevara natur så är det viktigt att erkänna de frivilliga ersättningar.

Transparens och jämförbarhet

Det finns delade meningar kring vilka arealer som ska räknas in. Formellt och frivilligt skyddad natur räknas med men impedimentskogarna saknas i statistiken. Detta kan bli missvisande i ett internationellt perspektiv då flertalet andra länder räknar med dem och därmed uppfyller sina mål snabbare.

Det viktigaste är att det finns transparent statistik, insamlandet av statistik ska inte beröras av oenigheter om vad som ska inkluderas. Vi måste kunna redovisa alla

sorters skydd vi har i Sverige på ett objektivt och strukturerat sätt för att sen bestämma vad och vilka typer av skydd som ska räknas in i olika kategorier. På så vis blir internationella jämförelser av skydd enklare.

Grupp 3 Biologisk mångfald i Hav och vatten

Ordförande: Cathy Hill,
Näringsdepartementet

Rapportör: Pia Norling, Havs- och vattenmyndigheten

Sekreterare: Staffan Danielsson,
Miljödepartementet

Den biologiska mångfalden i haven har drabbats negativt av bland annat överfiske, övergödning, miljögifter och klimatförändringar. Sverige och många andra länder har gjort insatser för att begränsa denna negativa påverkan. Vissa positiva trender finns när det gäller minskning av övergödande ämnen och miljögifter. Stora områden har skyddats i Sverige men representativiteten brister ännu. Flera fiskbestånd håller på att återhämta sig, men för till exempel torskbestånden i Östersjön är situationen allvarlig. Andra miljöbelastningar ökar, exempelvis från marint skräp, inte minst plast, främmande arter, marint buller, och kustexploateringen. Genomförandet av åtgärdsprogrammet enligt havsmiljöförordningen har påbörjats och en knapp sjättedel av åtgärderna har genomförts. Ca 17 procent av kustvattnen bedöms uppnå god ekologisk status.

För att kunna skydda den marina biologiska mångfalden globalt behövs ett välfungerande genomförandeavtal under havsrättskonventionen UNCLOS¹². Förhandlingar om ett sådant avtal pågår i FN och kan bli färdigt under 2020.

När det gäller biologisk mångfald i sjöar och vattendrag påverkas den negativt av hydrologiska förändringar som exempelvis dammar, övergödning från bland annat jordbruket, försurning och miljögifter. Av denna anledning uppnår ett stort antal inte god ekologisk och kemisk status. Därför behöver bland annat genomförandet av åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten fortsätta. Det krävs insatser, framför allt mot övergödning, fysisk påverkan och miljögifter, för att sjöar och vattendrag ska uppnå god ekologisk och kemisk status eller potential.

Gruppen diskuterade biologisk mångfald i hav och vatten utifrån följande frågor:

Fråga 1. Med vilka metoder kan/bör den biologiska mångfalden bevaras i vattenmiljöerna och hur stor andel bör omfattas?

Fråga 2. Hur kan mål och åtgärder utvecklas inom ramen för EU och internationella åtaganden, exempelvis vattendirektivet, skydd av biologisk mångfald utanför nationell jurisdiktion och andra avtal inom havsområdet?

Fråga 3. Hur bör fiske och vattenverksamheter anpassas för att bevara den biologiska mångfalden?

---

¹² UNCLOS, Förenta nationernas havsrättskonvention

Metoderna för att bevara havsmiljöer har utvecklats

Vetenskapliga undersökningar och kartmaterial till stöd för beslutsprocesserna har utvecklats samtidigt som det lokala inflytandet över beslutsprocesser har ökat. Problemen med sektors uppdelningen vad gäller åtgärder för havsmiljön, i synnerhet för övergödning, miljögifter och fiske består. Inflytande och lokalt deltagande kan kräva särskilda insatser i områden utanför nationell jurisdiktion. Detta kan bli aktuellt när ett avtal till skydd för biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion blir färdigt. Den folkliga förankringen är viktig för att kunna få ett fortsatt starkt stöd för skydd av biologisk mångfald.

Förbättringsåtgärder

I sötvatten räknas ibland inte gränsmiljöer, som exempelvis översvämningsmarker in. Dessa miljöer behöver större uppmärksamhet. En bredare definition av sötvattensmiljöer efterlystes, inte minst i det så kallade nollutkastet till nya strategiska mål för CBD-konventionen. Även hydrologiska processer och biogeokemiska processer i kusten och längre ut till havs saknas i nuläget. Djuphavsgruvdrift är en fråga som blir allt mer aktuell, och kolinlagring i kustnära miljöer blir allt mer uppmärksammat.

Aichimålen har varit relevanta och meningsfulla men ibland svårsmätbara, särskilt för viktiga komponenter som konnektivitet och andra nätverksfunktioner. Arealmålen har visat sig lättare att använda. Framöver behövs mer uppmärksamhet på skötsel och åtgärder i redan skyddade områden. Nya mål behöver bli mer aktivitetsorienterade och tydligare än Aichimålen.

För att förbättra sektorsintegrering finns det ett par koncept som delvis fallit i glömska som bör återuppväckas, i synnerhet Integrated Coastal Zone Management och Integrated Ocean Management. Havsplanering har kommit längre och kan visa sig bli ett verktyg för att förbättra sektorsintegreringen. Den kommande internationella vägledningen av hållbart nyttjande, som IUCN arbetar med, är också ett potentiellt viktigt redskap.

Europeiska direktiv och verktyg som Vattendirektivet, Marina ramdirektivet och Naturdirektiven är bra men behöver en bättre samordning, även med sektors politiska ramverk som Den Gemensamma Fiskepolitiken och Den Gemensamma Jordbrukspolitiken.

Grupp 4 Utveckling av grön infrastruktur och integrering av värdet av ekosystemtjänster i beslut med koppling till Agenda 2030 och klimatarbetet.

Ordförande: Hjalmar Croneborg,
Artdatabanken

Rapportör: Gustaf Zachrisson, Nordic
Youth Delegation for Biodiversity

Sekreterare: Börje Aliksson,
Miljödepartementet

Den biologiska mångfalden är en grundförutsättning för ekosystemens långsiktiga kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Detta uppmärksammades redan för 10 år sedan då CBD:s partsmöte i Nagoya formulerade sin strategiska 10-årsplan. I Sverige formulerades etappmålet om att betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster senast 2018 ska vara allmänt kända och integrerade i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt. En av de konkreta åtgärderna för att bevara resilienta ekosystem och biologisk mångfald som påbörjats är att utveckla en grön infrastruktur i landskapet. Man lade fast att en grön infrastruktur bör utvecklas för att stärka de ekologiska sambanden i landskapet, inklusive vatten- och havsområden, och ge goda förutsättningar för den geografiska spridningen av strukturer och biotoper som är viktiga för den biologiska mångfalden. Arbete pågår sedan flera år tillbaka med att utveckla regionala handlingsplaner för grön infrastruktur som både åstadkommer

effektivare skydd genom att skapa landskapsekologiska samband, vidmakthålla och restaurera ekosystemtjänster och underlätta en anpassning till ett förändrat klimat.

Gruppen diskuterade utvecklingen av grön infrastruktur och integrering av värdet av ekosystemtjänster i beslut med koppling till Agenda 2030 och klimatarbetet utifrån följande fyra frågor.

Fråga 1. Hur kan arbetet utvecklas och mål sättas för att värdet av ekosystemtjänster integreras i viktiga beslut i samhället såväl i offentlig sektor som näringsliv? Vilket ansvar har det offentliga respektive näringslivet - och vad kan de göra?

Fråga 2. Hur bör grön infrastruktur utvecklas och implementeras för att säkra biologisk mångfald och ekosystemtjänster, landskapskontinuitet liksom klimatanpassning?

Fråga 3. Hur kan bevarandet av biologisk mångfald och ekosystemtjänster på bästa sätt integreras i Agenda 2030 och i klimatarbetet?

Fråga 4. Vilken betydelse har klimatförändringarna för vilka åtgärder som genomförs för att bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster?

Vi måste uppnå målen för den biologiska mångfalden

Målbilden för vad Sverige ska uppnå inom biologisk mångfald måste klargöras. Vi har bra mål och lagstiftning för biologisk mångfald, problemet är att man genomför för lite. Mycket arbete läggs på att göra miljökonsekvensbedömningar men sällan på att följa upp det faktiska utfallet. Det är ett slöseri med resurser att inte dra erfarenheter från redan genomfört arbete. Det finns skäl att arbeta med återställning och sektorsintegrering men det är även viktigt att sikta in sig på drivkrafterna bakom förlusten av biologisk mångfald. Det är viktigt att koppla naturbaserade lösningar till biologisk mångfald inte minst i kommunikationsarbetet. Vi måste förstå vad som fungerar för allmänheten och vad de har för referensmått.

Det strategiska ramverket som ska beslutas vid CBD:s partsmöte i år och gälla efter år 2020 bör fungera som katalysator för genomförandet av Agenda 2030 och för att nå berörda mål för hållbar utveckling. Kommunerna har tagit till sig målen för Agenda 2030. De har kommunicerats på rätt sätt vilket man kan dra nytta av när biologisk mångfald ska kommuniceras till bland annat allmänheten. Agenda 2030 är begripligt för många till skillnad från tex Aichimålen som har varit mer svårbegripliga. I arbetet med biologisk mångfald behöver kopplingarna till FN:s mål för hållbar utveckling förtydligas. Utvecklingsmålen ger en bra översikt hur allt hänger ihop och hur det bör hanteras.

Grön infrastruktur och ekosystemtjänster

En gemensam förståelse för grön infrastruktur och dess relation till ekosystemtjänster efterfrågas. Ekosystemperspektivet är en viktig utgångspunkt för arbetet och till detta behövs bra verktyg. I dag förekommer referenser till ekosystemtjänster mer som en del av myndighetsbeslut. Myndighetsuppdraget om värdet av ekosystemtjänster bör öka användningen av det perspektivet inom exempelvis näringslivet.

Hur arbetar man med grön infrastruktur?

Att ta fram planer för grön infrastruktur är ett arbetssätt för att kunna prioritera i landskapet det är en process och inte ett tillstånd. Det måste klargöras vad man mäter och vilka arter man fokuserar på när underlag för grön infrastruktur tas fram. Viktiga aspekter att beakta är den ekologiska funktionaliteten, geografiska skalbarheten, odlingslandskapets gröna infrastruktur och jordbrukets roll. Kommuners arbete med grön infrastruktur bör utvecklas parallellt genom att kopplas till annan övergripande planering t.ex. för grå infrastruktur (bebyggelse mm). Det finns behov av att ta fram vägledning för att tydliggöra orsak, verkan och åtgärder för att processen med planering och beslut ska förenklas.

Genomförandet bör vara så konkret som möjligt. Sverige bör ha Agenda 2030 och rapporten från IPBES som utgångspunkt men sträva efter att göra mer. Sveriges nationella miljömål går längre och är därför centrala. Utöver det rent biologiska

behöver vi förstå var lagar och konventioner kommer in. Lagstiftningen är inte alltid tillräckligt tydlig. Hur flexibel ska en lagstiftning vara? Behövs mer lagstiftning?

Det finns naturbaserade lösningar som bidrar till en rad bra effekter och kan lösa fler problem. Det är ett bra begrepp då det förefaller vara begripligt för många. Det är viktigt att kunna involvera allmänheten med ekosociala samband. Arbetet med grön infrastruktur har hittills handlat mest om ekologi men man borde lägga fokus på upplevelsevärden också. Det är Friluftslivets år 2021 och tanken att integrera friluftslivets behov i arbetet med grön infrastruktur borde uppmärksammas.

Grupp 5 Arter och genetisk variation (Inkl. rödlistning av arter och deras habitat, svartlistning, IAS och ÅGP)

Ordförande: Mora Aronsson,
Artdatabanken

Rapportör: Mikael Svensson,
Artdatabanken

Sekreterare: Marie Dahlström,
Miljödepartementet

Enligt Miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv ska arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. IPBES publicerade maj 2019 sin bedömning av det globala tillståndet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Slutsatserna är att den biologiska mångfalden minskar, ekosystemtjänsterna försämras och en

miljon arter riskerar att utrotas från jordens yta.

I bedömning av bevarandestatus 2013–2018 för de arter och naturtyper som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv framgår att olika naturtyper fortfarande uppvisar negativa trender. Av 168 svenska arter som omfattas av direktivet har 103 dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Orsakerna är främst mark- och vattenanvändning samt upphörd hävd av biologiskt värdefulla gräsmarker.

Dessutom har invasiva främmande arter identifierats som ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Över 800 arter bedöms kunna påverka biologisk mångfald i Sverige på ett negativt sätt 53 av dessa bedöms vara potentiellt invasiva. EU:s förordning och nya bestämmelser i svensk lag är ett viktigt steg i arbetet.

Totalt pågår 132 åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) och Naturvårdsverket har tagit fram förslag till insatser som kan motverka nergången av vilda pollinatörer i Sverige för vilka regeringen nyligen avsett medel för. Man kan konstatera att det tagits flera steg och beslut för att stärka arbetet för arterna men trots detta är utvecklingen mot att nå miljökvalitetsmålet negativ och man kan konstatera att nuvarande insatser därmed inte är tillräckliga och nya krafttag behövs. Gruppen diskuterade arter och genetisk variation utifrån följande tre frågor.

Fråga 1. Bör rödlistor utvecklas till att även inkludera ekosystemtyper, biotoper, habitat etc? Bör grönlistning beaktas?

Förtydliga och förbättra rödlistan

Det är viktigt att visa på det som går bra i arbetet för den biologiska mångfalden och en grönlista är därför bra.

Nuvarande rödlista är bra men är svår att kommunicera, den bör delas upp och förtydligas. En uppdelning bör ske för vanliga arter som minskar t.ex. till följd av drastiska händelser och för de rara som minskar, dvs riskarter. Långa skeenden omfattas inte av kriterierna vilket är problematiskt. Ett bestånd av en art kan utarmas mycket kraftigt men när det stabiliserar sig på en lägre nivå riskerar den att åka ut ur rödlistan.

Data om genetisk mångfald som finns i dagsläget är bristfällig. Den kunskap om exempelvis genetisk mångfald som finns bör läggas in och komplettera rödlistan. Utifrån ett genetiskt perspektiv kan det vara värdefullt att rödlista på populationsnivå med längre tidsperspektiv.

En rödlista för habitat gör att man kan förstå landskapet, vilka processer som skapat värdena och vilka behov av skötselåtgärder som finns. Att göra en ny lista över habitat kräver nya bedömningar, en utökad verktygslåda och mer resurser. Om Artdatabankens expertkommittéer kan göra en specificering av vilka naturtyper som är viktigast för olika organismgrupper vore det positivt. Att börja med en habitatlista för vissa utvalda habitat kan vara en genomförbar idé. Kunskap om enskilda arters behov är viktig för åtgärder och bevarande. På samma sätt är kunskap om vilka naturtyper som är viktiga för olika organismgrupper ett viktigt underlag för t.ex. områdesskydd. Ett fokus på naturtyper

gör att det kan bli lättare att identifiera och förstå utdöendeskulder.

Juridiskt skydd för rödlistade arter

Ett problem med nuvarande system är att det inte finns juridiskt skydd för rödlistade arter. I artskyddsförordningen (AF) finns fridlysningsarter med förbud för uppgrävning och plockning. Det borde också finnas en bilaga 3 i AF, dvs med nationellt strikt skyddade arter, som motsvarar bilaga 4 till art- och habitatdirektivet, där arter som är så hotade att man inte heller får förstöra deras livsmiljöer ska listas.

De fridlysta arterna har en särställning som inte alltid motsvarar hotbilden och dessa arter, ofta triviala men fridlysta, lyfts fram i detaljplaner men inte de hotade arter som verkligen behöver ett skydd.

Fråga 2. Har arter fått minskad hotstatus tack vare utvecklandet av åtgärdsprogram? Kan de utvecklas för att bli mer effektiva?

Vissa program i arbetet med åtgärdsprogrammen har fungerat bra men andra sämre eller inte alls. För vissa program tar det väldigt lång tid att kunna se några resultat. Naturvårdsverket har preliminärt uttalat att de avser att göra en översyn av arbetssätt och utfall av ÅGP under 2020, vilket ligger bra i tiden och är nödvändigt.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper för varierande resultat

Det finns problem att jobba med ÅGP i odlingslandskapet. Reglerna om dubbelfinansiering (inom ramen för CAP) gör att det inte går att göra åtgärder enligt

ÅGP i marker där brukaren uppbär miljöstödet.

Om ÅGP lyckas eller inte beror på vilken art det är. De mest hotade arterna är kräsna med specifika krav på sin livsmiljö och det är därför svårt att få utvecklingen att vända, däremot har ÅGP i många fall inneburit att den negativa utvecklingen avstannat. Skillnaderna i kostnad mellan olika arter är också mycket stora. Att rädda vitryggig hackspett kräver att det återskapas mycket stora områden med gammal lövskog, medan åtgärder för andra arter kan innebära fortsatt hävd av relativt begränsade arealer naturbetesmarker.

Bristande kunskap begränsar arbetet med ÅGP

Det är inte bra med en uppdelning i ÅGP i antingen arter eller habitat, båda delarna måste ingå för att adekvata åtgärder ska initieras. Det finns inte kunskap om alla nödvändiga faktorer olika arter kräver. Däremot kan man identifiera i vilka miljöer de överlever, vilket i sin tur kan kopplas till kunskap om mer komplexa förutsättningar. I vissa fall går det att skapa nya habitat (Exempel i vägkanter) istället för att försöka återskapa eller restaurera sådana som är förstörda. Risken finns dock att arterna inte följer med och etablerar sig i de nya miljöerna. Idag finns det relativt få exempel på att annat än lättspridda arter där det faktiskt har lyckats.

Fråga 3. Hur bör arbetet med invasiva främmande arter utvecklas, bör svartlistning införas?

En riskbedömning av invasiva arter är viktigt

EU:s arbete har med ny lagstiftning om IAS¹³ genererat riskbedömningar som kan användas som underlag för en nationell lista av invasiva arter. I länsperspektivet kan det vara svårt att jobba med arter som behöver åtgärder som inte finns på EU-listan. En nationell lista kunde vara till stor nytta. De viktigaste verktygen i arbetet är finansiering, kommunikation, samarbete och samråd.

Artdatabanken har gjort en riskbedömning för ca 1000 arter för att se om de är eller kommer vara en risk för den inhemska biologiska mångfalden. Det finns ett mycket stort behov av att bevaka och övervaka tänkbara tröskelarter och kanske t.o.m. att göra förnyade bedömningar av dem. En lista eller en bedömning över vilka arter som är lämpliga att använda vid planering av parker eller annan offentlig miljö, liksom en lista över olämpliga arter. Med ett framtida förändrat klimat kan vissa olämpliga arter som tidigare varit harmlösa bli problematiska och få en större spridning. Satsningar på vilda pollinatörer riskerar att leda till att det planteras stora mängder nektar- och pollenväxter som inte hör hemma i miljön.

En svårighet med invasiva arter är hanteringen av borttaget växtmaterial som behandlar som riskavfall. Långt ifrån alla kommuner har möjlighet och kapacitet att hantera exempelvis jord med parkslide.

Kriterier för bedömning av genetiska aspekter i den nationella listan är önskvärt. En utvärdering av etappmålet om genetisk variation under det 16:e miljö kvalitetsmålet

---

¹³ IAS, Invasive alien species.

visar att det inte alltid är möjligt att göra en bedömning. För Sveriges del finns det till exempel framtaget en hanteringsplan för signalkräfta som fungerar bra. Fokus ligger på begränsning och att arten helt ska hållas

borta från de delar av landet där den inte finns idag (främst övre Norrland och Gotland).